ИНОВАТИВНА АКТИВНОСТ У ФУНКЦИЈИ РАСТА ПРЕДУЗЕЋА

INNOVATIVE ACTIVITY AS A FUNCTION OF GROWTH COMPANIES

Драган Миловановић¹

Универзитет у Бањој Луци, Економски факултет, Бања Лука,
Република Српска, БиХ

Сажетак: Научно-истраживачки кругови у време глобалне економско-финансијске кризе проблематику раста предузећа све више посматрају кроз призму иновативне активности. Предмет истраживања овог рада јесте улога иновативне активности у функцији раста предузећа. Научни циљ рада је да се кроз економетријску анализу повеже и квантитативно вреднује утицај иновативне активности на раст предузећа у Републици Српској. Истраживање је спроведено према методологији OECD-а и Еуростата. У току истраживања коришћене су методе корелационе и регресионе анализе. После уводног дела, у другом делу рада проблематика истраживања анализира се из угла досадашњих истраживања кроз научну литературу доступну у научно-истраживачким базама као што су: EBSCO, ProQuest, Springer, Science Direct, CSA, Open Directory. Трећи дио рада носи назив „Методологија истраживања и анализа узорка“, где се поставља основни методолошки концепт истраживања, врши узорковање и примењују научне методе истраживања. У четвртном делу рада презентују се резултати истраживања и врши се дискусија резултата. У закључном делу рада елаборирају се закључна разматрања на бази научног истраживања.

Кључне речи: Иновативна активност, раст, предузеће, иновације.

Abstract: Scientific research circles during the global economic and financial crisis, the issue of growth companies are increasingly viewed through the prism of innovative activities. The subject of this paper is the role of innovative activity as a function of growth companies. The scientific objective of this paper is that through an econometric analysis of the link and quantitatively evaluate the impact of innovation activities on growth companies in the Republic of Serbian. The study was conducted according to the methodology of the OECD and Eurostat. During the experiments, methods of correlation and regression analysis. After the introduction, the second part of the study analyzes the issue from the perspective of current research in the scientific literature available in scientific databases such as EBSCO, ProQuest, Springer, Science Direct, CSA, Open Directory. The third part of the paper titled, research methodology and analysis of the sample, " which sets the basic methodological concept study, conducted sampling and applied scientific research methods. In the fourth part of the paper presenting the results of research and discussion of the results is carried out. In the final part of this paper is concluding observations on the basis of scientific research.

Keywords: Innovative activity, growth, enterprise, innovation.

¹ dragan.milovanovic@efbl.org

УВОД

Мали број предузећа се у време глобалне економске кризе није суочио са проблемима недовољног степена раста или уопште остваривања раста. Менаџменту предузећа се смањује маневарски простор у избору мера које треба да резултирају растом предузећа, делом због последица глобалне финансијско-економске кризе, а делом због специфичности фаза развоја у животном циклусу предузећа. Резултати истраживања у свету показују да иновативна активност представља све значајнији фактор раста предузећа. Проблематика иновативности, као својство организације, састоји се у отворености организације према променама, успешном управљању променама и успешном прихватању промена. Основна истраживачка питања која су оличена кроз проблематику рада, а на која ћемо тражити одговор у раду су: „Које врсте иновативне активности постоје, какав је степен иновативних активности предузећа у Републици Српској, какав је интензитет иновативних активности малих, средњих и великих предузећа у Републици Српској, да ли постоји и какав је интензитет корелације између иновативне активности и раста предузећа у Републици Српској”. Као независну истраживачку варијаблу у истраживању смо поставили степен иновативне активности (%), а као зависну истраживачку варијаблу раст предузећа (мерен стопом повећања aktive предузећа). Као резултат, рад треба да покаже интензитет корелације независне и зависне истраживачке варијабле. С тим у вези произилази основна истраживачка хипотеза Но: „Иновативна активност може значајно да утиче на раст предузећа у Републици Српској”. У сврху мерења улоге иновација у расту и развоју предузећа, а тиме и привреда држава креиран је Глобални индекс иновативности (ГИИ). Индекс је креиран на бази методологије једног од најрепрезентативнијих научних института INSEAD, који је подржан од Joint Research (JPI) Европске комисије. Интерпретација добијених резултата треба да послужи као основа за откривање нове научне истине, стручну и научну дискусију о улози иновативне активности у функцији раста предузећа, као и основа за унапређење постојећег аналитичког оквира.

1. ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ КРОЗ ДОСАДАШЊА ИСТРАЖИВАЊА

Свака расправа о проблематици иновативности предузећа отвара велики број актуелних питања и много дилема. Можемо рећи

да је то сасвим логичан слијед имајући у виду карактер савремених предузећа и окружења у коме послују где су промене свакодневне и таквог обима и интензитета да их је неопходно непрекидно пратити. У отварању овог веома актуелног и свакако занимљивог подручја истраживања, мора се поћи од неколико истраживачких доктрина. Иновативност је карактеристика предузећа која се баве усвајањем нових идеја и брзо реагују на импулсе из окружења. Питер Дракер сматра да је иновација „организован и систематизован рад“, праћен озбиљним анализама, истраживањима тржишта, демографских кретања итд. (Draker, P., 1991, стр.232).

Када је у питању иновативност, главна разлика између традиционалне и иновативне организације је однос према променама. Најуспешнији предузетници то раде тако да својим иновативно-развојним програмом креирају нове потребе код купаца (Вукмировић, Н., 2012. стр. 57). Основна идеја је да се усмере и каналишу иновације у функцији раста предузећа. Раст предузећа ће за последицу генерисати и раст привреде. Према Шумпетеру најважнији фактор привредног раста су комбинација пет фактора који генеришу иновације, а то су, нови производи, нове производне технологије, отварање нових тржишта, увођење нових ресурса и сировина и нова организација економске активности (Schumpeter, J., 1939, стр. 88). Стошић Биљана у свом делу *Менаџмент иновација - експертни системи, модели и методи*, сматра да развој новог производа може компанији да донесе више стратешких предности, јер нови производ може бити извор конкурентске предности, обезбедити могућности за јачање или промену стратешког правца, побољшати корпоративни имиџ, обезбедити повраћај инвестиција и капиталисати резултате истраживања и развоја, оснажити маркетинг/бренд и повољно утицати на људске ресурсе (Стошић, Б., 2007, стр. 64).

Одговор на истраживачко питање утицаја иновативне активности на раст предузећа, кроз закључке истраживања дали су и Абернати (*William Abernathy*) и Џејмс Утербак (*James M. Utterback*). Иновације производа и процеса су метода коју су развили Вилијам Абернати (*William Abernathy*) и Џејмс Утербак (*James M. Utterback*) а која је неопходна за креирање стратегије иновација, као и праћење ефеката иновације кроз интеракцију између иновације производа и иновације процеса (Utterback, J. M., 1994. стр. 283). У току свог истраживања утицаја иновативности на раст предузећа, Пол Трот (*Paul Trott*) је дошао до закључка да је иновација процес претварања идеје у практичну примену - реализацију (Trott, P., 2005., стр 183). Портер истиче значај иновативности, тј. способности предузећа да

реализује успешне иновационе пројекте, за стицање конкурентске предности (Porter, M. E., 2007, str. 179). Међутим отпори променама често су главна кочница самих промена. Неретко се дешава да су управо доносиоци одлука о процесима промена, главни носиоци отпора. У условима глобализације и јаке конкуренције савремено окружење веома брзо кажњава круте, неиновативне и нефлексибилне менаџере и њихова предузећа. Увођење иновација и иновативна активност предузећа постали су данас изузетно важни репери чији утицај се одражава на раст и развој предузећа. У сврху мерења иновативне активности земаља, а тиме и индиректно иновативне активности предузећа, креиран је глобални индекс иновативности (ГИИ). У табели 1. Приказано је рангирање земаља према Глобалном индексу иновативности (ГИИ) за 2007., 2008., 2009. и 2010. годину.

Табела 1.: Рангирање земаља према Глобалном индексу иновативности (ГИИ) за 2007., 2008., 2009. и 2010. годину

2007			2008-2009			2009-2010		
Rank	Country	Score	Rank	Country	Score	Rank	Country	Score
1	United States	5,80	1	United States	5,28	1	Iceland	4,86
2	Germany	4,89	2	Germany	4,99	2	Sweden	4,85
3	United Kingdom	4,81	3	Sweden	4,84	3	Hong Kong, China	4,83
4	Japan	4,48	4	United Kingdom	4,82	4	Switzerland	4,82
5	France	4,32	5	Singapore	4,81	5	Denmark	4,72
6	Switzerland	4,16	6	Korea South	4,73	6	Finland	4,66
7	Singapore	4,10	7	Switzerland	4,73	7	Singapore	4,65
8	Canada	4,06	8	Denmark	4,69	8	Netherlands	4,62
9	Netherlands	3,99	9	Japan	4,65	9	New Zealand	4,60
10	Hong Kong	3,97	10	Netherlands	4,64	10	Norway	4,59
55	Croatia	2,59	57	Croatia	3,59	45	Croatia	3,28
87	Macedonia	2,06	64	Montenegro	3,48	59	Montenegro	3,08
89	Bosnia and Herzegovina	2,05	92	Serbia	2,57	77	Macedonia	2,89
			100	Bosnia and Herzegovina	2,83	101	Serbia	2,68
			102	Macedonia	2,82	116	Bosnia and Herzegovina	2,58

Извор: Аутор на бази података

<http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/analysis/rankings.cfm?vno=a> (посматрано: 20.12.2013.)

У табели 2. Приказано је рангирање земаља према Глобалном индексу иновативности (ГИИ) за 2011. и 2012. годину.

Табела 2.: Рангирање земаља према Глобалном индексу иновативности (ГИИ) за 2011. и 2012. годину

2011			2012		
Rank	Country	Score (0-100)	Rank	Country	Score (0-100)
1	Switzerland	63.82	1	Switzerland	68.2
2	Sweden	62.12	2	Sweden	64.8
3	Singapore	59.64	3	Singapore	63.5
4	Hong Kong (SAR), China	58.80	4	Finland	61.8
5	Finland	57.50	5	United Kingdom	61.2
6	Denmark	56.96	6	Netherlands	60.5
7	United States of America	56.57	7	Denmark	59.9
8	Canada	56.33	8	Hong Kong (China)	58.7
9	Netherlands	56.31	9	Ireland	58.7
10	United Kingdom	55.96	10	United States of America	57.7
44	Croatia	37.98	42	Croatia	40.7
55	Serbia	36.31	45	Montenegro	40.1
67	Macedonia	33.47	46	Serbia	40.0
76	Bosnia and Herzegovina	30.84	62	Macedonia	36.2
			72	Bosnia and Herzegovina	34.2

Izvor: Autor na bazi podataka

<http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/analysis/rankings.cfm?vno=a> (посматрано: 20.12.2013.)

На бази података у табелама 1 и 2, можемо видети да је степен иновативности у Србији и Босни и Херцеговини, као и земаљама окружења низак према рангирању глобалног индекса иновативности. Међутим ипак можемо рећи да се ствари крећу на боље, јер су према показатељима индекса за 2011 и 2012. годину и Србија и Босна и Херцеговина побољшале свој рејтинг.

2. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА И АНАЛИЗА УЗОРКА

Истраживање иновативних активности предузећа у Републици Српској спроведено је према методологији OECD-а и Еуростата. Истраживање је спроведено кроз два паралелна истраживачка процеса. Прво (базично) истраживање је спроведено у периоду од 2010 до 2012. године. Базично истраживања о иновативним активностима предузећа у Републици Српској спроведено од стране Републичког завода за статистику Републике Српске а обухвата узорак од 2.105 предузећа. Од тога је 1.664 малих предузећа, 380 средњих предузећа и 61 велико предузеће. Предузећа су систематизована према више критеријума. Према величини на, мала, средња и велика, према делатности, према врсти иновативне активности и др. Методолошки аспект анализе обухватао је систематизацију података о основним карактеристикама и активностима предузећа, према њиховој величини, подручју делатности, те процентуалној заступљености добијених одговора. Базичним истраживањем добијени су подаци о иновативним активностима предузећа које обухватају иновације производа (физичког производа или услуге), иновације процеса и иновације у организацији и маркетингу.

Друго истраживање иновативне активности предузећа, обухвата период од 2009, до 2013. године, а спроведено је од стране аутора у периоду од 2011 до 2013. године, с тим да су менаџери предузећа у 2011. години ретроспективно одговорили о стању иновативне активности у њиховим предузећима у 2009 и 2010 години, попуњавањем упитника. Истраживање представља један мали поглед на везу између иновативне активности предузећа и раста предузећа у Републици Српској, мереног стопом раста билансне активе предузећа, што је дефинисано Законом о подстицању развоја малих и средњих предузећа у Републици Српској. На самом почетку се мора констатовати како на просторима Републике Српске, Босне и Херцеговине као и Србије постоје скромна емпиријска истраживања из области мерења иновативне активности предузећа, а такође не постоји ни пуно радова који су се бавили овом проблематиком.

Намера истраживања била је да се укаже на степен иновативне активности предузећа на бази изабраног узорка, као и да се на бази истраживања покуша добити одговор на питање: „Да ли постоји, какав је и колики степен корелације између степена иновативне активности предузећа и раста предузећа“. Идеја истраживања, била је такође и да се укаже како је овакав тип

истраживања могуће и неопходно спровести и код нас. На самом почетку може се истаћи да су приликом прикупљања података постојале потешкоће због не постојања жеље наших пословних људи да учествују у истраживању као што је ово. Истраживањем је обухваћено 28 предузећа, од којих се 21, тј. 75% предузећа изјаснило као иновативно, по бар једном критеријуму методологије, док се 7 предузећа није изјаснило као иновативна ни по једном критеријуму или нису задржала континуитет у одговарању током истраживачког периода. Критеријуми иновативности истраживања обухватили су додатне подкритеријуме.

У наставку рада дајемо преглед основних критеријума и подкритеријума истраживања према датој методологији истраживања. Иноватори производа: производ развијен у предузећу, производ развијен у сарадњи са другим предузећима или институцијама, производ развијен изменом или прилагођавањем производа/услуга које је развило неко друго предузеће или институција, производ је развило друго предузеће или институција. Иноватори процеса: процес развијен у предузећу, процес развијен у сарадњи са другим предузећима или институцијама, процес развијен изменом или прилагођавањем процеса које је развило друго предузеће или институција, процес је развило друго предузеће или институција. Иновације у организацији: нова пословна пракса за организовање процедура, нови начини организовања одговорности у раду и доношења одлука, нове или знатне промене у односима предузећа са другим предузећима или институцијама.

Иновације у маркетингу: значајне естетске промене дизајна или паковања производа или услуга, нови медији и технике промоције производа, нови начини пласирања производа на тржиште или нови канали продаје и нови начини формирања цена производа или услуга. Структура узорка предузећа по делатностима изабрана је на бази рангирања делатности са највише иновативних предузећа базичног истраживања. Тако да смо другим истраживањем обухватили *Peer* групу предузећа коју чини 7 предузећа из сектора прерађивачке индустрије, 6 предузећа из сектора трговина на велико и на мало, 3 предузећа из делатности грађевинарства, 3 предузећа из делатности стручне, научне и техничке делатности и 2 предузећа из делатности саобраћаја и складиштења². Према критеријуму начина организовања, *Peer* групу предузећа чинило је 9 акционарских друштава и 11 друштава са ограниченом одговорношћу.

² У складу са, ЕУ Статистичкој класификацији дјелатности NACE Rev 2.

У другом истраживању на бази метода просте регресионе и корелационе анализе, анализираћемо везе и утицаје између независне и зависне истраживачке варијабле. С обзиром да се истраживање реализује на узорку предузећа у другом истраживању, користићемо оцењену функцију просте линеарне регресије, на основу узорка. Оцене параметара регресије добићемо на основу методе најмањих квадрата. Као зависну променљиву означили смо раст предузећа, мерен стопом раста билансне активе (Peer групе) предузећа из узорка. Као независну варијаблу анализирали смо стопу иновативне активности (Peer групе) предузећа (%). Стопа иновативне активности је дефинисана као пондерисана просечна вредност технолошких иновација(иновације производа и иновације процеса) и нетехнолошке иновације (иновације у организацији и иновације у маркетингу).

С обзиром да смо друго истраживање окарактерисали као један мали поглед на иновативну активност предузећа у Републици Српској, у истраживању нећемо вршити тестирање статистичке значајности регресионог модела. Идеја истраживања је да утврдимо степен и смер међусобне повезаности посматраних појава, што ће бити предмет корелационе анализе. Истраживање је спроведено код свих испитаника на идентичан начин - анонимном анкетом и у потпуно једнаком временском интервалу. Истраживање је проведено комбиновано директним достављањем анкета испитаницима и уз помоћ онлајн анкете која је дистрибуирана путем електронске поште. Подаци о стопама раста билансне активе, прикупљени су на три начина, на бази финансијских извештаја предузећа доступних на сајту Бањалучке берзе хартија од вредности, на бази попуњеног дела анкете о кретању билансне активе (предузећа која су попунила дио анкете) и на бази података Агенције за посредничке, информатичке и финансијске услуге Републике Српске.

3. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

Циљну популацију овог истраживања чине предузећа у Републици Српској која припадају подручјима A-N NACE Rev. 2 класификације делатности и која имају 10 или више запослених радника, сагласно методолошком упутству и регулативи Европске уније о примени Одлуке број 1608/2003 Европског парламента и Већа о производњи и развоју статистичких података у области иновативних активности, број 995/2012. На основу базичног спроведеног истраживања, добијени су следећи подаци. У табели 3. приказана су предузећа према врсти иновативних активности и

величини предузећа у Републици Српској у периоду (2010-2012) година.

Табела 3.: Предузећа према врсти иновативних активности и величини предузећа у Републици Српској (2010-2012)

Величина предузећа	Укупно	Иновативно активна предузећа								Неиновативна предузећа	
		Укупно		Само технолошки иновативна предузећа		Само нетехнолошки иновативна предузећа		Технолошки и нетехнолошки иновативна предузећа истовремено			
	Број	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
Укупно	2.105	586	27,8	98	4,7	240	11,4	248	11,8	1.519	72,2
Мала	1.664	405	24,3	71	4,3	190	11,4	144	8,7	1.259	75,7
Средња	380	146	38,4	24	6,3	44	11,6	78	20,5	234	61,6
Велика	61	35	57,4	3	4,9	6	9,8	26	42,6	26	42,6

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

На бази података у претходној табели на бази узорка, можемо видети да је број иновативних предузећа у Републици Српској је низак (27,8%). Од укупно иновативних 586, од посматраног узорка, 69,63% чине мала предузећа, 24,75% чине средња предузећа а 5,98% велика предузећа. На бази ових података можемо закључити да су мала предузећа више иновативна у односу на средња и велика предузећа. Такође по броју предузећа, највише доминирају предузећа истовремено технолошки и нетехнолошки иновативна предузећа. У следећој табели приказани су резултати истраживања технолошки иновативно активна предузећа према врсти иновације и величини предузећа у периоду 2010-2012 године.

Табела 4.: Технолошки иновативно активна предузећа у Републици Српској према врсти иновације и величини предузећа у периоду (2010-2012)

Величина предузећа	Предузећа са технолошким иновацијама									
	Укупно		Иновације производа		Иновације процеса		Иновације производа и процеса		Незавршене и/или напуштене иновативне активности	
	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%
УКУПНО	346	59,0	59	17,1	106	30,6	149	43,1	32	9,2
Мала	215	53,1	42	19,5	62	28,8	84	39,1	27	12,6
Средња	102	69,9	11	10,8	34	33,3	52	51,0	5	4,9
Велика	29	82,9	6	20,7	10	34,5	13	44,8	-	-

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

На бази података у претходној табели, можемо видети да је укупно 59,0% предузећа означено као технолошки иновативно у односу на укупан број иновативних предузећа. Такође, на бази истраживања, можемо видети да су мала предузећа са 62,14% најдоминантнија у укупном броју технолошки иновативних предузећа. Такође, највећи проценат иновација малих предузећа је у области иновација производа и процеса, њих 84 предузећа, што је 39,1% у укупном броју технолошки иновативних малих предузећа. У наставку рада, у табели 5., приказаћемо нетехнолошки иновативно активна предузећа према врсти иновације и величини предузећа у периоду (2010-2012).

Табела 5. Нетехнолошки иновативно активна предузећа у Републици Српској према врсти иновације и величини предузећа у периоду (2010-2012)

Величина предузећа	Предузећа са нетехнолошким иновацијама							
	Укупно		Иновације у организацији		Иновације у маркетингу		Иновације у организацији и маркетингу	
	број	%	број	%	број	%	број	%
УКУПНО	488	83,3	156	32,0	137	28,1	195	40,0
Мала	334	82,5	95	28,4	109	32,6	130	38,9
Средња	122	83,6	47	38,5	22	18,0	53	43,4
Велика	32	91,4	14	43,8	6	18,8	12	37,5

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске

На бази података у претходној табели, можемо видети да је укупно 83,3% предузећа означено као нетехнолошки иновативно у односу на укупан број иновативних предузећа. Такође, на бази истраживања, можемо видети да су мала предузећа са 68,44%

најдоминантнија у укупном броју нетехнолошки иновативних предузећа. Такође, највећи проценат иновација малих предузећа је у области иновације у организацији и маркетингу, њих 130 предузећа, што је 38,9% у укупном броју технолошки не иновативних малих предузећа.

Друго истраживање спроведено од стране аутора, показало је следеће резултате. У табели 6. дати су резултати о кретању просечних стопа иновативне активности за предузећа (%) која чине Пеер групу по годинама, као и остварене просечне стопе раста aktive за предузећа (%) која чине Пеер групу по годинама.

Табела 6.: Раст предузећа кроз иновативну активност Пеер групе предузећа Републике Српске

Година	Просечна стопа иновативне активности за предузећу (%) која чине Пеер групу	Просечна стопа раста aktive за предузећу (%) која чине Пеер групу
2009	11,13%	5,13%
2010	10,26%	7,46%
2011	13,21%	6,76%
2012	8,79%	-0,24%
2013	12,07%	6,10%
Аритметичка средина	11,09%	5,04%
Стандардна девијација	1,51%	2,75%
Варијанса	0,02%	0,08%
Коеф. варијације	13,63%	54,55%
Коеф. детерминације	50,81%	
Коеф. корелације	71,28%	

Извор: Истраживање и прорачун аутора

Статистички посматрано, на бази наведене анализе можемо закључити да просечна вредност стопе иновативне активности за предузећу (%) која чине Пеер групу у периоду 2009.2013 година износи 11,09%. Такође, просечна стопа раста aktive за предузећу (%) која чине Пеер групу у периоду 2009.2013 година износи 5,04%. Просечна вредност просечне стопе иновативне активности за предузећу (%) која чине Пеер групу одступа од просечне стопе иновативне активности за предузећу (%) која чине Пеер групу у просеку за 1,51%.

Такође, просечна вредност просечне стопе раста aktive за предузећу (%) која чине Пеер групу одступа од просечне стопе раста aktive за предузећу (%) која чине Пеер групу у просеку за 2,75%. Просечно одступање просечне стопе иновативне активности за

предузећу (%) која чине Peer групу износи 13,63% просечне вредности просечне стопе иновативне активности за предузећу (%) која чине Peer групу. Статистички посматрано, просечно одступање просечне стопе раста aktive за предузећу (%) која чине Peer групу износи 54,55% просечне вредности просечне стопе раста aktive за предузећу (%) која чине Peer групу. На графикону 1. дата је графичка интерпретација корелације између кретања просечне стопе иновативне активности за предузећа (%) која чине Peer групу и просечне стопе раста aktive за предузеће (%) која чине Peer групу у посматраном периоду (2009-2013).

Графикон 1.: Раст предузећа кроз иновативну активност Peer групе предузећа Републике Српске

Извор: Истраживање и прорачун аутора

Коефицијент корелације између просечне стопе иновативне активности за предузећа (%) која чине Peer групу и просечне стопе раста aktive за предузеће (%) која чине Peer групу у посматраном периоду (2009-2013) износи 71,28%, што апострофира на постојање изразите позитивне корелације.

4. ЗАКЉУЧАК

Данас су истраживање и развој (*Research & Development - R&D*) један од најважнијих извора иновација. Под истраживањем иновативних активности предузећа подразумевамо планско трагање у циљу откривања новог знања које би било корисно за развој нових иновативних активности предузећа. Идеја истраживања је била показати међусобну зависност иновативне активности предузећа и

раста предузећа. На бази истраживања, доказана је изразито позитивна корелација, што је резултат и укључености иновативних предузећа у анализу. Такође, унутар групе иновативних предузећа, могуће су различите варијације степена иновативности, што зависи од великог броја фактора.

На бази анализе резултата истраживања, и износа коефицијента корелације од 71,28% можемо потврдити основну истраживачку хипотезу. Но, да иновативна активност може значајно да утиче на раст предузећа у Републици Српској. Препоруке за побољшање иновативне активности предузећа ишле би у следећем смеру. Као прво спремност на промене и прихватање иновација, што је први услов. Међутим детаљнија анализа истраживања открива проблем који је присутан како у базичном истраживању, тако и у истраживању аутора, а односи се на велики број предузећа која су сврстана у категорију не иновативних (уопште не примењују иновације). У другом кораку, потребно је анализирати могуће изворе иновација и њихове краткорочне, средњорочне и дугорочне ефекте на само предузеће. С обзиром да истраживања у сврху развоја и примене иновација представљају доста скуп аспект раста и развоја, посебно за земље у развоју, каква је Република Српска и Босна и Херцеговина, препоручује се избалансиран модел креирања и примене иновација у функцији раста предузећа.

ЛИТЕРАТУРА

1. Адигес, И., (2002). *Управљање животним циклусом предузећа*, Прометеј, Нови Сад.
2. Bednarzik, R. W., (2005), Restructuring Information Technology: Is Offshoring a Concern? *Monthly Labor Review*, August 2005, 11-20.
3. Bernile, G., and Gregg A. J., (2009), The Impact of the Options Backdating Scandal on Shareholders,” *Journal of Accounting and Economics*, 47, 1-2: 2-26.
4. Вукмировић, Н., (2012), *Предузетништво у економској теорији и пракси, иновативни системи креирања и ефикаснијег кориштења ресурса*, Економски факултет, Бања Лука.
5. Дракер, П., (1991), *Иновације и предузетништво - пракса и принципи*. Привредни преглед, Београд.
6. Lazonick, W., (2004), Corporate Restructuring, in Stephen Ackroyd, Rose Batt, Paul Thompson, and Pamela Tolbert, eds.,

- The Oxford Handbook of Work and Organization, Oxford University Press: 577-601.
7. Lazonick, W., (2005), The Innovative Firm, in Jan Fagerberg, David Mowery, and Richard Nelson, eds., The Oxford Handbook of Innovation, Oxford University Press: 29-55.
 8. Narayanan, Vil. (2000). *Managing Technology and Innovation for Competitive Advantage*. New Jersey: Prentice Hall.
 9. O'Sullivan, M., (2000), The Innovative Enterprise and Corporate Governance," *Cambridge Journal of Economics*, 24, 4: 393–416.
 10. Porter, M. E., (2007), *Конкурентска предност*, Asee books, Нови Сад.
 11. Стошић, Б., (2007), *Менаџмент иновација - експертни системи, модели и методи*, ФОН, Београд.
 12. Schumpeter, J., (1939). *Business Cycles*. McGraw Hill, New York.
 13. Trott, P., (2005). *Innovation Management and New Product Development*, Prentice Hall, London.
 14. Utterback, M., (1994). *Mastering the Dynamics of Innovation: How Companies Can Seize Opportunities in the Face of Technological Change*, Business School Press, Harvard.

Електронски извори:

15. Бањалучка берза, URL:<http://www.blberza.com/>
16. Републички завод за статистику Републике Српске, Иновативне активности предузећа (2010-2012)
17. URL:http://www2.rzs.rs.ba/static/uploads/saopstenja/istrazivanje_i_razvoj_i_inovacije/inovativna_aktivnosti_preduzeca/2010_2012/InovativneAktivnostiPreduzeca_2010_2012.pdf (приступ: 20.12.2013.)
18. Глобални индекс иновативности:
19. URL:<http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/analysis/rankings.cfm?vno=a1> (приступ: 20.12.2013.)

Рад је примљен: 21.02.2014.

Рад је прихваћен за штампање: 29.03.2014.